

**Тарас Бульба  
Рок-опера  
Лібрето**

**Частина перша  
Майдан**

**Сцена 1  
Перший містичний сон Тараса**

*Тарас – козацький кошовий отаман посеред битви. Він зустрічає на полі бою сина Андрія, що б'ється на боці ворога, і вбиває його. Тарас кричить.*

**Сцена 2  
Вдома**

I  
Тарас прокидається

*Тарас кричить і прокидається в наш час вдома.*

**Тарас**

Андрію мій! Цей погляд наостанок, ця блакить...  
В руках – рушниці важкість, запах пороху в повітрі!  
Під серцем – біль, в повіках – сіль, моя пекельна мить.  
Ні! Ні! Мій син живий! То знов лише мої жахіття!

То знову сни, ті самі сни! О боже мій, о боже!  
Неначе хтось готує до випробування долю.  
Неначе в пастку я лечу і обминуть не можу,  
Неначе шлях розписаний і кориться злій волі.

Я чую, хтось відстежив шлях і вже підрізав крила,  
Моє земне буття на терези небесні кинув,  
І я, мов звір поранений, несусь крізь ліс насилу,  
І гасне розум, кров тече, і холод дме у спину.

І мороком вповзають до душі передчуття,  
Неначе просто серед дня хтось вкрав мій вільний вибір,  
І все важливе, що було, чим сповнене життя,  
Зникає вмить. Отут – поріг, а далі – новий вимір...

Господи, забери, якщо треба, життя моє, господи, вборони життя синів моїх.  
Господи, вгамуй невимовну тяжку нудьгу, господи, допоможи, молю – допоможи!

Господи, забери, якщо треба, життя моє, господи, вборони життя синів моїх.  
Господи, вгамуй невимовну тяжку нудьгу, господи, допоможи, молю – допоможи!

Господи, забери, якщо треба, життя моє, господи, вборони життя синів моїх.  
Господи, вгамуй невимовну тяжку нудьгу, господи, допоможи, молю – допоможи!

## II

### Приїзд синів

*Забігають Катерина, дружина Тараса, та його сини – Остап та Андрій.*

**Катерина**

Діти приїхали! От радість! От сюрприз!

**Тарас**

Остапе! Андрію! Все ж таки приїхали! Нумо, сюди! Обіймімося, хлопці!

**Катерина**

Ти знав?

**Остап**

Це ж батько нас покликав.

**Тарас**

А повернись-но, синку! І ти заразом! Які ж ви смішні!

**Андрій**

Жарти ті самі!

**Тарас**

А ти такий же гострий на язик! Ой, дівки, мабуть, люблять дуже сильно?

**Остап**

Не треба, батьку, він того не любить.

**Катерина**

Я щось не розумію. Що за справи? Чому не попередив?

**Тарас**

А то що? Битися буде зі мною?

**Остап**

Та він може, але не стане.

**Катерина**

Тобто ти їх викликав, нічого мені не сказавши?

**Тарас**

Припини! Ну, добре... Добре, що приїхали, молодці!

**Остап**

Наче могло бути інакше.

**Тарас**

Хтозна...

**Андрій**

Навіщо кликав, тату?

**Катерина**

Зірвав з навчання... Ах ти ж!..

**Тарас**

Є зараз речі важливіші.

**Катерина**

Невже... Це все через отой Майдан?

**Тарас**

Та, звісно, через нього.

**Катерина**

От же ж старий дурень! Чого ж тобі вдома не сидиться!.. Це ж він таки вирішив їхати... Так ти й синів тягнеш!

**Тарас**

Ну, що поробиш... Треба валити цього покидька. Ви зі мною?

**Остап**

Так, батьку.

**Андрій**

Гаразд.

**Тарас**

Повечеряємо. Завтра вранці й поїдемо.

**Катерина**

Як це вранці?..Вже вранці???

**Тарас**

Хлопці, накривайте на стіл. Нам з мамою треба поговорити.

III

Плач Катерини

**Катерина**

Гей, їде молодий козак, а кінь під ним гуляє,

Кінь гуляє та не йде,  
Вухами пряде.  
Кача по небу летить –  
Кружляє, кричить:  
«Ой козаче, не їдь!  
Ой козаче, не їдь, не їдь!»

Гей, їде молодий козак, а шлях під ним петляє,  
Шлях петляє, не веде,  
Години краде.  
Вовчиця степом біжить,  
Навздогін гарчить:  
«Ой козаче, не їдь!  
Ой козаче, не їдь, не їдь!»

Гей, їде молодий козак, а ріка не пускає,  
Ріка не пускає,  
Дорогу заступає.  
Очерет хвилюється і шумить:  
«Бережи себе», – шелестить.  
«Ой козаче, не їдь!  
Ой козаче, не їдь, не їдь!»

Гей, а мати коло хати стогне та плаче,  
Мов струна бринить,  
З вітром гомонить:  
«Нехай ворог не спить – тремтить,  
Син сю землю нам захистить.  
Їдь, козаче мій, їдь!  
Легко, рідний мій, їдь!  
Я чекатиму тебе щомить...  
Я чекатиму тебе щомить...»

### Сцена 3 На Майдані. Ніч першого штурму

#### Хор

Чорні шоломи – усюди, їх ціле море. Чорні шоломи та чорна, як ніч, уніформа.  
Чорні шоломи – куди не кинь оком, як тьма вавилонська, що накриває землю.  
Вони наповзають та поглинають світло, і промені сонця, і промені нашої волі.  
Ми другу годину тримаємо це місце, наш власний майдан, місце сили і вічного бою.

Нас надто мало, ми знаємо – сили нерівні. Але все одно ми мусимо тут стояти.  
Здається, на крок відступиш – й тебе немає, а поки пліч-о-пліч, – серцебиття триває.  
А втомлений Київ вже дивиться сни, напевно. Прокинься, рідний, бо завтра можеш не встати.  
Твій пульс тримається нами на цій площі, а вранці ти можеш прокинутися геть мертвим.

*Приспів*

Тримаймося, браття, буде нам перемога.  
Не знаємо, як, але перемога буде!  
Порахуймося, браття! Перший, другий, третій,  
Четвертий, п'ятий, шостий, і сьомий, і восьмий,  
Дев'ятий, десятий... Нас дійсно занадто мало.  
Прокинься, місто, та поспіши на підмогу!

**Оратор**

Тут є військові?

**Тарас**

Так, вони тут є!

**Оратор**

Яке звання?

**Тарас**

Полковник у відставці.

**Оратор**

І досвід бойовий?

**Тарас**

Так точно, був.

**Оратор**

Нам досвід ваш безцінним зараз стане. На Інститутській в нас найслабше місце. Вони руйнують верхні барикади. Ви зможете очолити ділянку та якось їх затримати?

**Тарас**

Та зможу.

**Оратор**

Візьміть з собою кілька хлопців!..

**Тарас**

Візьму. Якраз у мене пара хлопців є.

**Хор**

Четверту годину б'ємося за це місце, горять намети, зруйнована барикада.  
Вони тіснять нас. Тримаймо лінію, браття! Тримаймо лінію – це головна задача!  
Здається, ми – наче острів у чорному морі, і чорні хвилі все глибше нас поглинають.  
І місто знеструмлене, ніч стала ще чорніша. Чорніша за чорне, щоб навіть надію вбити.

Та все ж таки місяць нам світить, протягує промінь. Місяць і зорі у нас вдивляються з неба:  
Чи втримаємо, чи зможемо, чи не підем. Та ні! Ми з самих себе добудемо світло.  
Нас трощать з усіх боків і трують газом. Блокують підходи, і виходу вже не видно.  
Тримаймося, люди, буде нам перемога. Не знаємо як, але перемога буде!

*Приспів.*

**Оратор**

Порахуймося, браття!

**Голоси**

Перший, другий, третій,  
Четвертий впав, але встояли п'ятий і шостий.

**Оратор**

Де сьомий? Де восьмий?

**Хор**

Зникли у чорній хвилі.  
Дев'ятий тут, десятого теж немає...

**Оратор**

Нас надто мало, а Київ все спить, не чує.  
Прокинься, місто, та прийди на підмогу!

**Тарас**

*(б'ється)*

Хлопці, міцніше тримайте стрій! Під лікті беріться.  
Вихоплюйте в них щити, в нагоді стануть!  
Нічого вони тут з нами сьогодні не вдіють,  
Ви в їхні очі вдивіться, вони ж бояться!  
Ви, головне, їх сильно не бийте, хлопці!  
Вони ж молоді ще, розуму хай наберуться.

**Хор**

А може, ні? А може, ця ніч остання? Нас знищать, згноять у тюрмі, як було віками?  
Розгонять, розтروщать, сплять, заб'ють кийками, худобою на забій запхнуть в автозаки?  
Тримаймося, браття, тут зараз станеться диво, мов уночі, коли папороть розквітає,  
Сьогодні тут проросте родове коріння. Ви ж бачите, як навколо земля ворухиться?

То прокидається паросток нашої волі, що майже століття чекав гідного часу,  
Прорізає бруківку, і просто крізь наше коло – Січ постає, оновлена, сильна і вільна.  
В оборонців упертих – дивіться – нові очі, блискавки кидають, грізний козацький погляд.  
Вогонь і попіл в їхніх очах, вогонь і попіл, і спалахує ніч від цього вогню живого.

*Приспів.*

**Оратор**

Порахуймося, браття!

**Хор**

Перший, другий і третій –  
Це всі, хто є.

**Оратор**

Могутня, велика сила!  
Бо кожен, хто тут, – той десятох вартий,  
І чорна хвиля тремтить, тремтить перед нами.

**Хор**

Сьогодні ми розвернемо історії коло!  
Тримаймося, браття, і буде нам перемога.

**Тарас**

*(б'ється)*  
...а що було далі, я розповім пізніше!

**Андрій**

*(б'ється)*  
Ти, батьку, як та цариця Шахерезада.

**Тарас**

Це та, що казками тішила власного мужа?  
Дякую, бабою мене ніхто ще не називав.  
Що там за регіт? Хлопці, стуліть свої пельки!  
У нас «трюхсотий»! Дідько, ви ж всі цивільні.  
Поранений знову! Остапе, до медиків, хутко!  
Займіть його місце, тримаємо лінію, хлопці!

**Хор**

А що то за звук у повітрі, неначе пісня? Ніби янголи разом заграли у всі свої сурми?  
То дзвони соборні. Шалені соборні дзвони. І цей набат, як Дніпро, розтікається містом.  
Дзвони гудуть і кличуть, і звуть до бою, наче під стінами знову вороже військо,  
І святий Михаїл тихо до строю підходить, всміхається, бере каску, стає з нами поруч.

І разом з ним – наче небесне військо, люди підходять, підходять, підходять люди.  
Так прокидається давнє, велике місто, важко і грізно крокує нам на підмогу.  
Нас більшає, браття, нас кожної миті більше! Вже сонце сходить, і темрява гине від світла.  
І це перемога, браття, це перемога. Нас так багато, що чорного геть не видно.

*Приспів.*

**Тарас**

Порахуймося, браття!

**Голоси**

Перший, другий, третій,  
Четвертий, п'ятий, десятий, двадцятий... сто восьмий...  
Сімсот п'ятнадцятий... дев'ятсот тридцять сьомий...

Три тисячі вісімсот п'ятдесятий...

**Хор**

Тридцять тисяч... сто тисяч... двісті...

**Тарас**

Перемога далеко, хлопці, це тільки початок...

#### **Сцена 4 Біля багаття**

*Тарас, Андрій та Остап.*

**Тарас**

Ти добре бився, навіть не чекав.

**Андрій**

А чого ж ти чекав? Що побіжу?

**Тарас**

Але ж ти наче бійок тих не любиш...

**Андрій**

Я в них не вірю, тату.

**Тарас**

Але ж бився!

**Андрій**

І це мене засмучує тепер.

**Тарас**

На жаль, тебе погано розумію.

То все дурні «заняття» твої.

**Андрій**

Ти знову за старе? Та що ти знаєш!

**Тарас**

Не знаю – бачу! Як там, в біса, зветься

Та річ, якою вперто ти страждаєш?

**Андрій**

Це зветься «медитація».

**Тарас**

От-от.

Ця штука до добра не доведе.

**Андрій**

Ти вибач, щось не хочу сперечатись.

**Тарас**

Тебе, здається, щось турбує, ні?

**Андрій**

Та ні, нічого.

**Тарас**

Добре, якщо так.

Тоді добраніч, сину, день був важкий.

**Андрій**

Добраніч.

**Тарас**

Що ж, побачимося завтра.

*йде)*

**Остап**

Ну що ти? Як? Що непокоїть, брате?

**Андрій**

Послухай, щось ніяково мені.

**Остап**

Чого це раптом? Наша перемога!

**Андрій**

Та наша, наша, але щось в мені  
Червоним світлом миготить, тривожить.

Ти знаєш, брате, я передчуваю,

Що буде далі, і від того нудить

І моторошно, важко на душі.

Я бачу кров і смерть, багато горя,

Насильство може породити тільки

Насильство більш жорстоке,

Тільки так. От, тільки так.

Цей шлях не мій, ти ж знаєш.

**Остап**

Та знаю філософію твою.

Але ж, малий, не зараз! Ні, не зараз!

Несправедливість бачиш? Зраду бачиш?

Нахабство влади, жадібність, жорстокість?

Брехливість і нелюдяність її?

Ніде, де б не шукав, по всій країні

Нема закону і нема свободи!

Як можемо ми цьому потурати?  
І скільки ще терпіти цю мерзоту?  
Це мирний спротив, брате, заспокойся.  
Нам треба достояти до кінця.  
Все зміниться!

**Андрій**

Все зміниться... А як?  
Він мирний, доки хтось сірник не кине,  
І вибух може пів країни знести,  
А може, пів Європи, подивись  
На цих людей – суворі, злі обличчя,  
Вони готові до чого завгодно,  
А якщо тут рвоне, то всьому світу  
Не буде мало.

**Остап**

Може, й так. І що?  
Ну що тоді? Сидіти, склавши руки?  
Скажу я – ні! Ні – тисячу разів.  
І то не злість, Андрію, то рішучість.  
Це та рішучість, що перевертає  
І гори, і моря, і плін річок.

**Андрій**

Ти думаєш, що я собі самому  
Вже сто разів того не говорив?  
Але ж не відпускає. Муляє, шкребе...  
Хотів би помилятися...  
Остапе!  
Я маю їхати...

**Остап**

Що сталося? Навіщо?

**Андрій**

Оксана хворіє.

**Остап**

От дідько! Знов те саме?

**Андрій**

Вночі учора напад був тяжкий.

**Остап**

Щось відчувала, мабуть?

**Андрій**

Може, й так...

**Остап**

То їдь, звичайно, що ж поробиш, їдь...  
А потім повертайся! Гей, Андрію!  
Андрію, ти ж повернешся?

**Андрій**

Не знаю...  
Сказати хочу «так», але... не знаю.  
Я поруч з нею маю бути зараз.

**Остап**

Так, розумію... Батько в курсі?

**Андрій**

Ні.

**Остап**

Не хочеш з ним про це поговорити?

**Андрій**

Ти ж його знаєш, він лише сміється...

**Остап**

Ти змалку не змінився аж ніяк.  
Він тебе любить.

**Андрій**

Я не відчуваю.  
Ніколи ми відверті не були,  
Все жарти, жарти...

**Остап**

Він як той ведмідь:  
То кігті випустить і рикає на острах,  
А то станцює дітям на розвагу.  
Він зрозуміє все, не переймайся...  
Ти їдь спокійно. Я переповім.  
Так ти в Донецьк?

**Андрій**

В Донецьк.

**Остап**

Там неспокійно.  
Ти бережи себе, своїй Оксані  
Обійми передай і побажання  
Одужати.

**Андрій**

Спасибі. Я пішов.

**Остап**

Щасти, малий!

**Андрій**

Навзаєм, брате мій!

### Сцена 5 Другий містичний сон Тараса

*Тарас – кошовий козацький отаман, одягнений як простий городянин, стоїть у натовпі ворогів і бачить страту Остапа. Люди навкруги кричать та вимагають смерті його сина, Тарас нічого не може вдіяти, щоб допомогти йому. Остап кричить і кличе батька.*

### Сцена 6 В наметі на Майдані

*Тарас прокидається від крику Остапа.*

**Остап**

Батьку, батьку! Прокинься і виходь негайно! Тут...

**Тарас**

Остапе мій, з тобою все гаразд?

**Остап**

Ну, звісно, що гаразд, виходь скоріше!

**Тарас**

Зажди хвилинку. Справді все нормально?

**Остап**

Що трапилось? Тобі наснилось щось?

**Тарас**

Ні-ні, все добре. Зараз вийду... Стій!  
Від брата ані звуку?

**Остап**

Ані звуку.

**Тарас**

Вже майже місяць...

**Остап**

Ти не переймайся.  
З ним все гаразд, я впевнений, пішли.  
(Виходять).

## Сцена 7 Різдвяний вертеп на Майдані

### **Хор небесний**

Янгол, янгол кличе нас,  
Тож настав пророцтва час!  
Зірка вкаже нам дорогу  
До Господнього порогу.

Нумо, нумо, всі за нею!  
Світло йде до нас зорею,  
Світло входить у цей світ,  
Народився Божій цвіт!

### **Хор підземний**

*(перебиває)*

А Ірод сидить у своїй резиденції,  
Рахує дні до кінця каденції,  
Молиться своєму золотому батону,  
Розмірковує, як зберегти корону,  
Роздумує, як запродати країну,  
А самому всидіти за будь-яку ціну.  
Аж, бач, за вікном – співи та гомін,  
І всіх осяває зоряний промінь.

### **Хор небесний**

*(перебиває)*

Сірі дні позаду, люди,  
Правда йде і з нами буде!  
Зірка нас веде додому,  
Від Гоморри, від Содому,

Далі й далі від неволі,  
Від омани і недолі,  
Аж до неба, аж до Бога  
Нас веде, веде дорога!

### **Хор підземний**

*(перебиває)*

А Ірод сидить, не розуміє ні чорта,  
Викликає до себе підручного хорта  
- Шо ета за танці? Шо ета за пісні?  
- То нарід гаманіть, то такі кровосісі!  
Радіють якійсь незрозумілій події  
І кажуть про нас, що ми всі – злодії!

Співають пісні про якусь немовля  
І кажуть, що тепер це їхня земля!..

**Хор небесний**

*(перебиває)*

Слава йде по всій землі –  
Будуть нам щасливі дні!  
Є надія в цьому світі,  
Злидні тануть у повітрі.

Здрастуй, Божія дитина,  
Ми тепер одна родина,  
Ми тепер одної крові  
Й жити хочемо в любові.

**Хор підземний**

*(перебиває)*

А Ірод кричить: «Викликай охорону!  
У мене хочуть відібрати корону!  
Нам треба вбити всіх немовлят,  
А цей нарід засадити за ґрати!  
Де мої пси? Де мій вірний «Беркут»?  
Негайно йдіть розженіть студентів!  
Та інших всіх, хто повстав проти мене,  
Нехай пізнають мою лють шалену!»

**Хор небесний**

*(перебиває)*

Іроде, виходь, тремти!  
Час прийшов тобі піти,  
Разом з чортом йди до біса,  
До Москви, а хоч до лісу.

За три моря, дев'ять гір,  
Жадібний і лютий звір!  
Забирайся звідси геть,  
А інакше знайдеш смерть!

Ми ж – до світла, ми – додому,  
Вже не буде по-старому.  
Зірка кличе і веде,  
Правда – є, і воля – є!

*Всі сміються, співають, танцюють і радіють.*

**Сцена 8**  
**Молитва Андрія**

**Андрій**

*(біля ліжка Оксани)*

Якщо ти існуєш, благаю, Отче,  
Допоможи! Вдивися в ці очі!  
Тобою нічого не створено краще!  
Вони згасають. Як можеш? Нащо?

Якщо ти є, відгукнися, Боже,  
Відкрий мені, що їй допоможе!  
Я все віддам, що на світі маю,  
Її врятуй – уклінно благаю!

Якщо і цього буде замало,  
Віддам, що власне життя тримало.  
Зречуся друзів і навіть роду –  
Лише врятуй цей вогонь і вроду!

Якщо потрібно, – зречуся батька,  
Без краю, дому – що той безхатько.  
Якщо замало, – зречуся мами,  
І брата, рідного до нестями...

Нічого більше нема святого.  
Благаю, Отче, не кинь самого!  
Якщо не прийде твоя підмога,  
Зречуся Тебе! Не стане Бога!

Немає світла! Немає ночі!  
Коли згасають кохані очі...  
Я сам до себе – мов звір ворожий.  
Чи ти існуєш? Озвися, Боже!

Молю, благаю, не кинь самого!  
Нічого більше нема святого...

**Сцена 9**  
**Майдан у лютому**

І  
«До зброї!»

**Тарас**

Нас нищать щогодини і щодня.  
Того застрелили, а той раптово зник!  
Три місяці!

**Політик**

Ідуть переговори!  
Повільно надто, згоден, бо ця влада  
Всіх нас ненавидить і чути не бажає.  
Вона – не чує. Але ж чує світ!  
І перемога з кожним днем все ближча!  
Європа, і весь світ – за нас!

**Тарас**

За нас?  
І що ж вони зробили? Де підмога?  
Лише слова! Слова! Слова!! Слова!!!  
Вони «стурбовані»! На що нам та «турбота»,  
Як гинуть люди!

**Політик**

Так, але вони  
Законом стиснені і власним, і чужим.  
Політика – це тільки компроміс можливого.  
Вони – за нас. І роблять все, що можуть,  
Для допомоги.

**Тарас**

Але надто мало!

**Остап**

До чого тут Європа? Розкажи,  
Що ти зробив?  
Я вчора бачив тут,  
Як мати плакала над тілом сина...  
Чуєш?  
Як мати. Плакала. Над тілом. Сина!  
І з нею всесвіт плакав, і Марія  
З небес своїх ридала разом з нею,  
Бо знає! Знає, що воно таке!  
Марія – знає! А чи знаєш ти?  
Ви всі «стурбовані»? До біса цю турботу!

**Політик**

Простояв я на цьому місці з вами  
Від самого початку й до кінця.  
І те, про що ти кажеш, бачив теж.  
І також плакав... Браття, присягаюсь –  
Ці жертви не даремні! Але ми...  
Ми маємо триматися у рамках.  
Цей спротив – мирний. Мирний, скільки можна.

**Тарас**

Три місяці ідуть переговори!

Нас нищать щогодини і щодня.  
Отямтеся! Нема ніде на світі підмоги нам.  
Вона – лише у нас! У нас самих!  
Наш порятунок – тут!  
Коли тебе вбивають – це війна,  
Коли війна, – то треба захищатись.  
Ми маємо подбати власноруч  
Про захист свій і нашу перемогу!  
І от що я скажу...  
До зброї, браття!  
До зброї, браття, час її настав!  
Вставайте поруч всі, хто має досвід,  
Хто битися готовий, і готовий  
Ризикнути всім, що є в житті,  
Й самим життям.

### **Остап**

Я поруч, батьку!

### **Тарас**

Ні! І ні! І ні!  
Мені потрібні ті, хто має зброю.  
І службу за плечима, досвід бою.  
Як є такі сміливці, то підходьте.  
Ставайте поруч, ми дамо їм бій!

### **Хор**

*(тихо)*

До зброї, браття, час її настав!  
Ставайте поруч, ми дамо їм бій!  
До зброї, браття, час її настав!  
До зброї, браття, час її настав!  
До зброї! До зброї! До зброї! До зброї!

## II

### Вагання Тараса

### **Тарас**

*(з пістолетом у руці)*

Ну, здрастуй, друже,  
Довго ж ти чекав,  
Коли проб'є твій час,  
І от нарешті...

Ти знаєш, брате,  
Я б за все життя  
Не пригадав, який ти.  
Й без жалю...

Шкода, що пригадав,  
Але привіт!..  
Тепер – твій вихід.  
Що ж... я сподіваюсь,

Ти будеш другом  
І рятівником  
Для всіх, хто поруч  
Захисту чекає...

Ну, що, пішли?  
Не знаю, хто із нас  
За зброю візьметься,  
А вибору нема.

Нас ніби затигнуло  
І несе у колесо історії,  
З якого, як не крути,  
Вже не зіскочити...

А отже, треба йти  
І не чекати дива.  
Не цього разу – ні...  
Не станеться.

Ми все одно  
Це зробимо? Авжеж?  
Нехай там скільки б  
Поруч не було...

Ну, що, пішли.  
Дивись – не підведи.  
В потрібну мить  
Будь справним, друже мій.  
(Ховає пістолет).

От і згодилась  
Давня нагорода,  
А краще б – ні.  
Безглуздий жаль. Вперед!

Вперед без сумніву.  
І Боже поможи!

### III

#### Розстріл на Майдані

*У цілковитій темряві – музичний фрагмент з високим жіночим вокалізмом, на фоні якого час від часу чутно поодинокі постріли. У фіналі – чутно голоси.*

**Голос Остапа**  
*(розгублено)*  
Батьку! Батьку!!!

**Голос Тараса**  
Що, сину?

**Голос Остапа**  
Ти стріляв?

**Голос Тараса**  
Стріляв.

**Голос Остапа**  
Ти бачив, як все це... було...

**Голос Тараса**  
Бачив.

**Голос Остапа**  
Ти знаєш, майже кожен з них ішов, щоб врятувати побратимів. І разом всі тепер... лежать...

**Голос Тараса**  
Я знаю, сину, знаю. І знаю, ти не схибив. Йди до мене!

**Голос Остапа**  
Тату!

**Голос Тараса**  
Що, синку?

**Голос Остапа**  
Ти ж стріляв?

**Голос Тараса**  
Стріляв.

**Голос Остапа**  
Спасибі.

Прощання з Небесною сотнею

**Тарас**  
*(Речитатив на фоні народної пісні-реквієму «Пливе кача по Тисині» у чоловічому виконанні.)*  
Що ж ви накоїли.... Яку біду ви в дім покликали.... Нема вам прощення... І забуття нема...  
Нехай земля під вашими ногами довічно буде пеклом. Все життя!.. На всі світи. Завжди!..

Яка пречорна хмара нас накрила... Так, наче сонця не було ніколи... Летіть, летіть, летіть до світла, діти.... Усе найкраще, що зростало тут, сьогодні відлітає. Зустріньте їх, архангели небесні... Поповнилося воїнство святе... Летіть, мої брати, злітайте легко... Летіть... і вибачте. Ми зв'язані тепер... Ми одне одного трималися так міцно... І рятуватимемо ще не раз... І вас покличемо іще на допомогу... Які шляхи нерівні і криваві ми переходимо у пошуках свободи... Душа в руїнах, наче той Майдан... Ми не таку чекали перемогу... Прощавайте, браття...

## Частина друга

### Війна

#### Сцена 10

#### Жінки плетуть маскувальні сітки

##### Катерина

Плетися-плетися, мереживо, живо-наживо,  
На життя, на захист, для мужності, сили й міці.  
Укрий від загрози, біди, від ока ворожого,  
Відведи, врятуй, захищай, бережи щомиті...

##### Жіночий хор

Най повертаються,  
Най здорові-живі,  
Неушкоджені  
Та незламані.  
До коханих своїх,  
До своєї землі,  
Дому рідного,  
Краю мирного.

Сплітайся-зчіпляйся міцно, до нитки нить,  
Вборони від вогню, злої думки та нападу.  
Все, що проти замислене, хай назворот летить.  
Зупиняй, розчиняй-розганяй дику-злу орду.

Най повертаються,  
Най здорові-живі,  
Неушкоджені  
Та незламані.  
До коханих своїх,  
До своєї землі,  
Дому рідного,  
Краю мирного.

##### Катерина

Вплітайся-вкладайся в мереживо буття-небуття,  
Силу сонця, вітру, землі, води в себе вбери.  
Для чужинця хай пеклом стане наша земля,  
Всіх своїх збережи і покров рятівний напни.

**Жіночий хор**

Нехай ворогу з неба – вогонь і з боків – вогонь,  
Хай скажений звір у лігво геть забирається  
Або прийме смерть – вічне забуття і землі полон  
І на віки-вічні в цій землі залишається.

Най повертаються,  
Най здорові-живі,  
Неушкоджені  
Та незламані.  
До коханих своїх,  
До своєї землі,  
Дому рідного,  
Краю мирного.

**Сцена 11**  
**В маєтку батька Оксани**

*Під Донецьком. Розкішний заміський родинний маєток батька Оксани. Сам він у інвалідному візку в оточенні бойовиків планує над мапою військову операцію.*

**Перший**

Вот здесь пройдем?

**Другий**

Какой «здесь»? Тут мины!

**Батько Оксани**

Разведка – молодец!

**Перший**

Так а шо ты?

**Другий**

Та есть вариант...

**Третій**

Ну тут, типа? Так тут танки укропские.

**Другий**

Не...

**Третій**

Ну, где тогда?

**Другий**

Вот тут!

**Батько Оксани**

Так «зелёнка» ж...

**Другий**

Там чисто.

**Перший**

Ага, чисто...

**Четвертий**

Я б не совался.

**Другий**

Та чисто, говорю!

**Четвертий**

Арту бы сюда...

**Батько Оксани**

Арта будет. Матвеич звонил, – подкинут.

**Четвертий**

Ну, если с артой...

**Перший**

Так мы тогда вот так пройдем... Если арта прикроет...

**Батько Оксани**

Да, отсюда они вообще не ждут.

**Перший**

Покрошим укропов.

**Другий**

В петрушку.

**Перший**

В укроп!

*(Сміються. Входить Андрій).*

**Батько Оксаны**

Как она?

**Андрій**

Краще. А ліки вже привезли? Їй треба.

**Батько Оксаны**

Нет. Вечером будут, я договорился. Только сюда не доедут. Надо в Донецк мотнуться, зрозумел?

**Андрій**

Так.

**Батько Оксани**

Съездишь?

**Андрій**

Звісно. Коли?

**Батько Оксаны**

Та сьогодні. Тьфу ты. Сегодня, короче. Возьмешь Михалыча, он отвезет, адрес я напишу. Если вдруг задержка какая, на ночь глядя не едьте. Понял? Комендантский там. Еще влетишь на подвал. Вытаскивай потом...

**Андрій**

Гаразд.

**Батько Оксани**

Андрей!

**Андрій**

Що?

**Батько Оксани**

Ты меня хорошо понял? В ночь не едь. Чтоб без геройства. Переночуешь в городской квартире, у меня. Понял? Я Михалыча еще предупрежу, чтоб тебя не слушал. Знаю я...

**Андрій**

Гаразд, не переймайтеся. А може бути затримка?

**Батько Оксани**

Та может... Там целая история, с этими таблетками. Их через три страны везут. Потом расскажу. Такой дефицит, блин, что хрен достанешь... Короче, ты с Михалычем едешь тогда...

**Андрій**

Зрозумів. Добре.

*Йде).*

**Перший**

Эй, ты, слышь!

**Андрій**

Що?

**Перший**

«Що! Що-що?» А нормально ты говорить можешь?

**Батько Оксани**

Оставь его!

**Перший**

А шо он, как нерусский?

**Батько Оксани**

Оставь, я сказал! Иди, Андрей!

*(Андрій іде).*

**Перший**

Что ты с ним панькаешься?

**Батько Оксани**

Роток прикрыл!

**Перший**

Ты чего? Ты мне рот затыкаешь? Может, он на укропов шпионит...

**Батько Оксани**

Пшел вон.

**Перший**

Что?

**Батько Оксани**

Встал-вышел отсюда! Живо! Я сказал!

**Перший**

Бляя..ха!

*(Йде).*

**Батько Оксани**

Побляхаешь мне!

**Другий**

Слушай, ну,... того... правда... Смотри, ходит тут. Слушает. Говорит по-хохляцки... Стрёмный...

**Третій**

По-нашему – вообще хрен. Ни слова. Типа, не уважает, да?

**Батько Оксани**

Сказал – не лезьте к парню.

**Четвертий**

Та не лезем. Тут ты закон. Просто... чего на «мове»? Принципиальный, да? Или западэнец?

**Батько Оксани**

Говорит, и говорит... вам что?

**Перший**

Ты прям заботишься о нем... Чем он тебя так?

**Батько Оксани**

Дочку мне отмолил, понятно? С того света вернул. И ходит за ней, как за дитём.

**Четвертий**

Ааааа...

**Третій**

Ну, это да...

**Перший**

Лады... А когда свадьба?

**Батько Оксани**

Вот поправится и сыграем... Все, базар окончен.

## Сцена 12

### Прощання Андрія і Оксани

**Оксана**

Тревожно как-то... Тяжесть на душе...

Ты быстро обернешься, правда?

**Андрій**

Я швидко обернуся. Наче стриж.

Не встигнеш навіть і засумувати.

І якщо завидна не повернусь,

То вранці буду вже з тобою поруч.

**Оксана**

Уже скучаю. Ты же знаешь, как

Мне без тебя невыносимо здесь.

**Андрій**

Втечемо нарешті! Лише видужуй.

Я ці обличчя бачити не можу.

**Оксана**

Андрюша, знаю. Одного не знаю:

Как бросить мне отца среди вот этих?

Он болен, он один... И он – отец!..

И он во мне всегда души не чаял.

**Андрій**

Якщо б любив, блавав би, щоб втекла.

Він тут тебе тримає, наче в клітці

Серед звірів, голодних, хижих, злих.

Що буде, якщо раптом він заслабне?

**Оксана**

Ты прав, Андрей. Нам безопасно тут,  
Пока он жив, имеет власть и силу.

**Андрій**

І все одно тут дуже небезпечно.  
Щомиті хвилюватимусь за тебе.

**Оксана**

А я – за тебе...

**Андрій**

Рідна, то втечімо?  
От щойно ти одужаєш, скажи?

**Оксана**

Втечімо... Да, наверное, уйдем.  
Должна я все обдумать. И когда  
Вернешься, сразу дам тебе ответ.

**Андрій**

Я дуже сподіваюсь, скажеш «так».  
Влаштую все, я вивчив всі шляхи  
І як безпечно перейти кордон.  
Пів дня – і будемо далеко звідси,  
Серед своїх. І вільні, і щасливі.  
І всі мої тебе полюблять, отже,  
Одужуй і вирішуй!

**Оксана**

Хорошо!

*Андрій та Оксана разом).*

**Андрій**

*Я дуже сподіваюсь, скажеш «так».  
Влаштую все, я вивчив всі шляхи  
І як безпечно перейти кордон.  
Пів дня – і будемо далеко звідси  
Серед своїх. І вільні, і щасливі.  
І всі мої тебе полюблять, отже,  
одужуй і вирішуй!*

**Оксана**

*Должна я все обдумать. И когда  
Вернешься, сразу дам тебе ответ.  
Я верю, милый, что ты можешь все,  
И слова «невозможно» ты не знаешь.*

*Но шаг опасен, мы рискуем всем.  
Собраться с духом нужно и тогда  
Принять решение!*

**Андрій**

Поводься добре, люба, не хворій.  
І не сумуй. Я скоро повернуся.

**Оксана**

Я буду ждати. И думать. И скучать.

*(Андрій дивиться на неї, йде).*

**Сцена 13**  
**Знищення маєтку**

*Тієї ж ночі загін розвідників під командуванням Тараса підриває та спалює маєток ватажка бойовиків.*

*Тарас, Остап та їхні побратими-розвідники дивляться на маєток, що палає.*

**Тарас**

Гори, гори! Згорай, гніздо осине!  
Роздмухуй, вітре, полум'я пожежі!  
Гарячі іскри хай летять за межі,  
В краї, де все живе вмирає й гине.

Перекидайся на чужинський стан,  
З ворожих душ випалюй лють і злість,  
Випалюй рабство, що панує скрізь,  
І дух імперський, наче гній із ран.

**Хор**

*Приспів.*

Гори-гори ясно, щоби не загасло!  
Гори-гори рясно – буде наше гасло!  
Здіймайтеся багаттям, темні-темні ночі,  
Вашим гаслом буде – тікати світ за очі!

**Остап**

Гори, вогонь, гори несамовито!  
Випалюй вщент розсадник ворожнечі.  
Хай недруг дивиться, жахається з далечі,  
Як гніль у вогнищі щезає цілковито.

Лети-лети за обрій, за кордон,  
Випалюй всю брехню і всю оману,  
І вежі мордорські, ці джерела дурману,  
І весь ординський нелюдський закон.

**Хор**

*Приспів.*

Гори-гори ясно, щоб воно не згасло!  
Гори-гори рясно – буде наше гасло!  
Здіймайтеся багаттям, темні-темні ночі,  
Вашим гаслом буде – тікати світ за очі!

Здіймайтеся багаттям, темні-темні ночі  
Вашим гаслом буде – тікати світ за очі!

**Сцена 14****Третій містичний сон Тараса**

*Два місяці потому. Тарас уві сні знову козацький кошовий отаман, він посеред битви і бачить, як на полі бою сходяться Андрій, що б'ється на боці ворогів, та Остап. Андрій цілиться в Остапа, але Тарас встигає втрутитися і вбиває Андрія. Він схилиється над тілом сина та кричить.*

**Сцена 15****Зізнання Тараса**

*Тарас кричить уві сні та прокидається у військовому наметі. Поруч із ним сидить Остап, який уважно дивиться на батька.*

**Остап**

Ти знов кричав, і так щоночі майже.  
Що відбувається? З тобою щось не так...

**Тарас**

Остапе, слухай...  
Вже багато років  
Я бачу сни про тебе, про Андрія.  
Останнім часом цей кошмар частіше  
Мені приходить.

**Остап**

Що ти бачиш там?

**Тарас**

Я іноді вдивляюся крізь натовп,  
Як вороги тебе ведуть на страту,  
І вже нічим допомогти не можу.  
А іноді...  
Я бачу, як Андрій став зрадником  
І я його вбиваю на полі бою.

**Остап**

Наче в книжці?..

**Тарас**

Так.

Я б посміявся з того, як сміявся,  
Коли ми вам давали імена.  
Але я все сильніше відчуваю  
Якийсь нечуваний, міцний зв'язок.  
Ти розумієш?

**Остап**

Думаю, що так...

**Тарас**

Я наче сам з собою ворогую,  
Як ніби хтось за мене прописав  
Моє життя, мої шляхи і долю,  
Але мій дух бунтує проти того,  
І все всередині волає і кричить,  
Назовні рветься, щоб сказати: «Ні!  
Я жити так не буду! Лише я!  
Сам обираю, що і як робити  
Як взагалі чинити у житті!  
Я намагаюсь всупереч іти,  
Але ланцюг не можу розірвати.  
Мене ти розумієш?

**Остап**

Розумію.

**Тарас**

Тобі не смішно з батька?

**Остап**

Ні. Не смішно.

**Тарас**

Ти знаєш, у дитинстві ми роками  
У козаків-героїв грали й грали...  
Так і прилипло прізвисько до мене.  
Я ніби все життя потому – «Бульба».  
У школі – «Бульба», і в родині – «Бульба»,  
На службі – «Бульба», і тепер – також.  
Я ніби копіюю це життя  
Із постаті кремезного Тараса,  
Якого я за всіх найкраще знаю,  
Його гріхи, і звички, і надії,  
Якого і ненавиджу, й люблю.

**Остап**

Навіщо ж зараз взяв цей позивний?

**Тарас**

Тому що Бульба я!.. Як не крути...

Послухай, сину, ці передчуття –

Вони не марні. Ніби чую я,

Що має щось відбутися. Тому...

Можливо, потребую допомоги.

**Остап**

Що саме, батьку?

**Тарас**

Слухай, розповім...

Твій брат пропав вже більше року тому.

Мене лякає думка про Андрія,

Але цілком можливо, що любов

Його в вороже лігво привела.

І якщо так, і я його зустріну,

То міг би вбити!..

**Остап**

Ні!

**Тарас**

Але це так.

Мене несе якась не власна воля.

Тому тебе прошу про допомогу.

Якщо так трапиться, завадь мені, благаю!

Не дай узяти гріх собі на душу.

Я б сам загинув, аби з цим не жити.

Ти зможеш це зробити?

**Остап**

Так, зроблю!

**Тарас.**

Мій сину...

Слухай, раптом знайдеш...

Я десь свій кульчик загубив, не бачив?

Сережку ту козацьку... Так беріг,

Отут носив завжди, і от же ж, треба ж...

**Остап**

Твій талісман?

**Тарас**

Ну так, від батька й діда.

Той, що хотів тобі я передати.

**Остап**

Шкода, не бачив...

**Тарас**

Добре, пошукаю. Таке не пропадає просто так.

То, може, знайдеться...

## Сцена 16 Остап та інформатор

*Приблизно з місяць потому.*

**Інформатор**

Остапе, в тебе є молодший брат?

**Остап**

Андрій знайшовся? Що з ним? Звідки знаєш?

Ти бачив брата? Де він? З ним все добре?

**Інформатор**

Ну, значить, я не помилився. Він

Просив тобі вітання передати.

Живий-здоровий начебто. Хоча...

Він в «Партизані», у бойовиків,

Навчається стріляти, підривати.

Тренується, коротше...

**Остап**

Ні і ні!

Того не може бути аж ніяк!

Ти переплутав, то не мій Андрій!

**Інформатор**

Записка є. За почерком впізнаєш?

**Остап**

*(читає)*

Це дійсно він!.. Повірити не можу...

**Інформатор**

Він хоче зустрічі з тобою на «нейтралці».

**Остап**

*(читає)*

Сьогодні ввечері. Без зброї. Сам на сам.

*(інформатору)*

Гаразд, я буду! Батьку – ані слова!

**Інформатор**

Таємна зустріч? Ого-го!

**Остап**

Бувай.

**Інформатор**

Стривай, Остапе!

**Остап**

Що?

**Інформатор**

Та ні, нічого...

*(Розходяться).*

**Інформатор**

Остапе!

**Остап**

Ну?

**Інформатор**

Давно хотів спитати.

В тих ваших з батьком рейдах, де злітають

У повітря вороги... там також гинуть

І просто люди різні, чи не так?

**Остап**

Можливо, іноді. Не знаю. Це ж війна.

Чому питаєш?

**Інформатор**

Так, собі міркую,

Що, може, в тих людей брати є, сестри,

Батьки, кохані. І тепер між вами –

Є лише кров, лише бажання помсти.

Про це не думав?

**Остап**

Хочеш щось сказати?

**Інформатор**

Насправді ні.

*(Розходяться).*

**Інформатор**

Я щиро сподіваюсь,  
Тебе чекає незабутня зустріч  
В родинному тісному колі...

*(Йде).*

**Сцена 17**  
**Зустріч братів на «нейтралці»**

**Остап**

*(обіймає брата)*

Андрію, дідько! Де ж ти був, малий?  
Куди подівся і чому мовчав?

**Андрій**

Замало часу. Потім, є причини.

**Остап**

Тебе шукав я скрізь, чекав на звістку.  
Ношу тобі вже рік листа від мами.  
Тримай, нарешті можу передати.

**Андрій**

*(ховає лист)*

Це добре, добре. Потім почитаю.

**Остап**

Ти як дізнався, що я тут?

**Андрій**

Жартуєш?

Бо в ополченців тільки і чуток  
Про Бульбу, що укропами керує,  
Безстрашного, зухвалого бійця,  
Що із своїх ще жодного не втратив,  
А з цього боку – купу перебив.  
Ще трохи – будуть ним дітей лякати.  
Ну, а де він, там, звісно, є і ти.

**Остап**

Зажди. Як ти?.. «Укропи»? «Ополченці»?  
Ти, брате, з ким? Невже ти так змінився?

**Андрій**

1. Так, я змінився, і було від чого.  
Остапе, брате, все, що мав я у житті,  
Миттєво втратив. І саме життя  
Тепер не варте навіть пилу з берців.

2. Три місяці тому я розлучився  
З Оксаною моєю. Знаєш, як?  
Вона видужувала, я поїхав знову  
За ліками, а повернувся.... Ні!

3. Слова неначе застрягають в горлі.  
Підрив. Пожежа. І ніхто не вижив.  
І ніби зупинилося життя,  
Земля завмерла, день і ніч змішались.

4. Все байдуже, без кольору, смаку,  
Лише бринить всередині струна –  
Нудотний біль.... Так довго, нескінченно,  
Я наче сам – цей біль. Нема Андрія.

5. Життя нікчемне, та і смерть нікчемна.  
Лишилося одне бажання – помста.  
Це те, що проситься назовні і кричить,  
Без чого біль ніяк не вгамувати.

6. Я знаю, то був хтось із ваших, так?  
Ти маєш знати, хто. Лише скажи!  
Згадай, молю! Три місяці тому,  
Рейд по тилах, маєток ополченців...

**Остап**

7. О Господи!..

**Андрій**

Невже??? Не можна! Ні!  
То це був ти??? І батько??? Боже! Боже!!!

**Остап**

Андрію, брате, співчуваю щиро.  
Прокляття! Ця війна... Ми йшли за тим,

8. Щоб знищити лише бандитське лігво,  
І ватажка бандитів.

**Андрій**

Її батька!

**Остап**

Якби ж ми знали! Але – ні! На жаль...

**Андрій**

Її вбивали батько мій і брат!..

9. О Господи, навіщо ти покинув

Мене в біді? На самоті?.. Як бути?  
(*Раптом Андрій з розмаху б'є Остапа, той не захищається*).

**Остап**

Андрію, стій! Нема від того ліків.

**Андрій**

Я маю вбити...  
(*Знову б'є Остапа*).

**Остап**

Тільки час лікує.

**Андрій**

10. Ні, тільки помста.  
*Б'є Остапа, але той перехоплює удар, міцно стискає брата в обіймах*).

**Остап**

Помста? Стій, малий!  
Ти хочеш вбити? Справді? То тримай...  
(*Дістає свій ніж, вкладає в руку Андрію*).  
Коли ця кров утішить твою спрагу...  
Ти пам'ятаєш, як ми дітьми грали?

11. І як робили потаємні кладки?  
Як крали яблука з чужих садків  
І вогнища складали вечорами?  
Де той малий подівся? Де мій брат?

**Андрій**

12. Я сам хотів би знати... А де той,  
Що захищав мене, допомагав?  
Підтримував?

**Остап**

Я тут, перед тобою.  
І брата я свого люблю так само.

*Андрій і Остап разом*).

**Андрій**

13. Я загубився сам. І втратив брата,  
Якому довіряв найбільше в світі.  
Я втратив все. Порвав останню нитку.  
Як бути далі? І чи варто жити?

**Остап**

Ми всі блукаємо в пільмі свого життя,  
Але до світла маємо тягнутись.  
Я тебе відшукаю, пригорну,

*Прикрию так, як завжди прикривав.*

**Остап**

14. Я буду завжди на твоєму боці.  
Але той вибух був моя робота.  
Ми захищаємо своє, Андрію.  
І далі захищатимемо. Вибач...

15. Жахливий випадок. Війна – підступна річ.  
З дитинства ти насильства не терпів.  
Я сподіваюсь, ти собі не зрадив.  
Але будь-що допомогти я хочу.

16. І повернути до життя жагу.  
І брата повернути. Я не знаю,  
Як житимемо далі ми,  
Але...

*Андрій кричить, виривається, навідліг завдає удару ножем і ранить брата. За декілька секунд він відкидає ніж, розгублено дивиться на Остапа.*

## **Сцена 18** **Поява Тараса**

*За мить до того вдалині з'являється Тарас. Побачивши, що відбувається, він швидко скидає автомат і цілиться в Андрія. Остап помічає це і закриває собою брата.*

**Остап**

Ні, батьку, ні! Не треба! Він не винний!

**Андрій**

Остапе, брате мій, пробач! Пробач...

**Тарас**

Остапе, відійди!

**Остап**

Не відійду!

**Тарас**

Я бачив все. Ану відходь негайно!

**Остап**

Ти помиляєшся, і я не відступлюся.  
Згадай, як ти благав про допомогу.  
Андрій – твій син і брат мій, хай там як!  
Я гріх на душу не дозволю взяти.  
(Осідає).

**Андрій**

Остап поранений! У тебе є аптечка?

**Тарас**

Чорт забирай!

*(Опускає автомат, біжить до синів, нахиляється над Остапом.)*

Ну що тут? Покажи!

*Швидко дістає аптечку, обробляє рану, потім накладає пов'язку, Андрій спритно допомагає, все це вони роблять мовчки, час від часу кидаючи один на одного недовірливі погляди.*

**Остап**

Ти добре впорався. Тепер ти мій медбрат.

**Андрій**

Медбрат?

**Тарас**

Медбрат?

**Остап**

Медбрат!

*Раптом починають посміхатися, стримуються, щоб не розсміятися в голос. Врешті серйозно дивляться одне на одного.*

**Тарас**

Що сталося?

**Остап**

Пригадуєш, три місяці тому

Ми підірвали Козиря?

**Тарас**

І що?

**Остап**

Він батьком був Андріївій Оксані.

В ту ніч були в будинку. Всі разом...

**Тарас**

Чорт забирай...

Андрію, йди сюди.

*(Андрій підходить, Тарас дає йому ляпаса).*

Тримай за брата.

*(відвішує ще одного ляпаса)*

І від мене теж.

Щоб ти скоріш отямився від цього.

Мовчав! Ховався! Хіба можна так?

*(несподівано поривчасто обіймає сина)*

Як зблід і схуд! Як скучив за тобою!..

Якби ж ми знали! Все було б інакше.  
Чому мовчав? Ох, ти ж... Андрій, Андрій!  
Я знаю, що таке кохати, сину.  
Я добре знаю, співчуваю дуже.

**Андрій**

Ти знаєш, як це, тату?

**Тарас**

Знаю, сину.  
І біль твій знаю. Яюсь розповім...  
Воно відійде. Треба жити...

**Андрій**

Як?

**Тарас**

Терпіти біль. Перемагати біль.  
І рухатися далі. І чекати,  
Поки відпустить. Вслухайся колись  
У тиху ніч, у вітер, у зірки –  
Тобі Оксана саме це підкаже.

*Пауза.*

**Остап**

Ти як дізнався? Як сюди дійшов?

**Тарас**

Знайшлися добрі люди, підказали.  
Все кинув і помчав. І ледве встиг,  
Щоб ви тут одне одного не вбили.  
Потрібно терміново до шпиталю.  
Додому, хлопці! Чи ти зможеш йти?

**Остап**

Не впевнений. Я спробую. О, ні!

*Раптом починається шум з боку бойовиків, чутно, як багато людей йдуть лісом, як стиха перегукуються чужі голоси.*

**Тарас**

От дідько! Пастка?! Це твоя робота?

**Андрій**

Ні, присягаюся, ніхто не знав.

**Тарас**

Ніхто не знав... А дехто знав напевно.  
Можливо, пастка. А можливо – наступ.

Ідуть широким фронтом. Неважливо.  
Нам непомітно відійти ніяк.  
Наказ такий: ви вдвох – до наших! Швидко!  
Я прикриваю ззаду, скільки зможу.

**Остап**

Тебе не кинемо.

**Тарас**

Ти не кажи дурниць.  
Ви вдвох беззбройні. Жодного з вас толку.  
Ідіть на базу! Швидко, я сказав!  
Андрію, підійди на пару слів.  
Врятуй Остапа, я тебе благаю!  
Неси, тягни, але врятуй його!  
Якщо захоплять, – смерть страшною буде.  
Ти розумієш? Обіцяєш?

**Андрій**

Так.

**Тарас**

Ти зробиш це?

**Андрій**

Його врятую, тату!

**Тарас**

Люблю тебе. Я вже тобі казав?

**Андрій**

Ніколи.

**Тарас**

Справді? Треба ж... Ну то знай.  
Давай, козаче, хай тобі щастить!  
Остапе, сину, побратиме мій,  
Як дійдете, то наших, передай,  
Нехай працює арта в цей квадрат.  
Я сам влаштую пастку, буде славно!  
Таку, що назавжди запам'ятають.  
Давайте, хлопці, бережи вас Бог!  
А я йому допоможу, чим зможу.

**Андрій**

Тримайся, батьку. Ми по допомогу!

**Остап**

Тримайся, Бульбо. Гинути не смій!

## Тарас

Ти чуєш, скільки їх? Так от, запам'ятай:  
Я їх усіх переживу! Побачиш!  
Я ще онуків не тримав в руках.  
Зарано йти. Спішіть додому, хлопці!

*Остап насилу тримається на ногах, спирається на брата, вони йдуть. Тарас проводить їх поглядом. Потім займає зручну позицію, розкладає перед собою боєкомплект. Галас з боку бойовиків наближається.*

## Сцена 19 Бій Тараса

*Галас з боку бойовиків наближається. Чути, як скрізь ліс іде багато людей.*

## Тарас

Яка чудова, неповторна мить! Я довгий час не був таким щасливим. В моїх вітрилах знов гуляє вітер. Я впорався – розірвано зв'язок.

Сини живі – я звільнений від року. Тепер я сам своїм човном керую. І шлях свій обираю тільки сам. Моє життя – лише моє, і крапка!

Старий Тарасе, прощавай назавжди! Не повернись до тебе, бо я інший. Я інший Бульба! Колами твоїми ходити більш не буду, вибачай!

Я – Бульба, що зберіг синів і військо, і власну землю, і свою любов. І навіть якщо зараз я загину, то власноруч перепису фінал.

*Галас із боку бойовиків наближається все сильніше й сильніше).*

О, скільки ж вас! То час відволікати.

*(починає стріляти)*

Отак! Отак! І ще отак, будь ласка. Заметушилися, забігали. Чудово! Тримайте ще дарунок від Тараса!  
*(кидає гранату)*

Землі моєї захотіли? Їжте! Удобримо її сьогодні щедро! Прямуйте в пекло, бісові сини, – там дочекалися, і буде справжнє свято...

*(кричить)*

Гей, куди це ви? Я тут! Ану сюди давайте! Я – Бульба! Той самий Бульба! Чули про такого? Кажуть, у вас там за мене добряче заплатять! То давайте всі сюди! Я тут один, чуєте? Беріть, якщо зможете!

*(стріляє)*

Ну то як? Що-що? Не чую! Надто ви далеко! То давайте ближче!

*(стріляє)*

Підходьте-підходьте, вам сподобається!

*(стріляє)*

*Поступово над полем бою згасає світло. В темряві чутно звуки перестрілки, час від часу вибухи, чутно віддалені голоси і викрики. Поступово ці звуки тихішають.*

**Сцена 20**  
**Кульчик**

*В темряві на фоні звуків віддаленого бою чутно кроки та голоси крізь переривчасте дихання.*

**Голос Андрія**

Дивись, що я знайшов!

**Голос Остапа**

Це ж батьків кульчик!  
Дідівський талісман!

**Голос Андрія**

Оце так-так!

**Голос Остапа**

Боюся і промовити, але  
Це ніби потаємний знак надії,  
Неначе доля посміхнулась нам.  
Залиш собі, ти не дарма знайшов.  
То річ така – сама вже обирає.

**Андрій**

Ти чуєш кроки?  
То вже з цього боку?

**Остап**

Невже то наші йдуть на допомогу?

*В темряві чутно, як знову посилюються звуки бою, вони стають все гучніші. Поступово все стихає.*

**Сцена 21**  
**Лист матері**

**Жіночий хор**

Згасає тихо сонце,  
То сяду до віконця,  
Від сина мого звістки  
Чекатиму я тут.

**Катерина**

Моя дитино, я не знаю де,  
Не знаю де ти, як і що з тобою.  
Вже голову накрило сивиною,  
А серце б'ється, за тобою йде.

**Жіночий хор**

Піду я вранці в поле  
І стану, мов тополя,  
Від сина мого звістки  
Чекатиму я тут.

**Катерина**

Червоний лист кружляє, сипле сніг,  
Струмки дзвенять і досягає жито.  
Вдивляюся за обрію поріг  
І миті кожної не відаю, як жити.

**Жіночий хор**

Піду я вдень до річки,  
Простою аж до нічки,  
Нема від сина звістки...  
Нема від сина звістки...

**Катерина, жіночий хор**

Лети, мій соколе, злітай аж до небес, кружляй сміливо, розсікай повітря!  
Я залюбки носитиму свій хрест – години, дні, віки, тисячоліття.  
Ти не зважай, лети у височінь! Моя рука завжди тобі підмога.  
Пірнай у небо, в себе, вглиб поринь, хай легко стелеться тобі дорога,  
Ти знаєш місце, де завжди знайдеш любов і спокій, сили і натхнення.  
Молюся й вірю, вірю, що прийдеш, в дрібниці кожній бачу ці знамення.  
Тож повертайтеся, коли настане час, кохані діти, звідусіль додому!  
Тут ваше все, і я чекаю вас, розкинувшись від Сяну і до Дону.

*Харків, 2020*